

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Het woordje 'er'

klein, maar niet fijn

Sleeman, A.P.

Publication date

2022

Document Version

Author accepted manuscript

Published in

Taalmysteries

License

Unspecified

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sleeman, A. P. (2022). Het woordje 'er': klein, maar niet fijn. In A. Peeters, & P. Sleeman (Eds.), *Taalmysteries: Raadselachtige feiten van grote en kleine talen* (pp. 166-169). Uitgeverij Lias.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Het woordje *er*: klein, maar niet fijn

Petra Sleeman

Verschenen in Alla Peeters & Petra Sleeman (eds.), 2022, *Taalmysteries*, 166-169.

Amsterdam: Uitgeverij Lias.

Het Nederlands is bekend (of voor tweedetaalleerders eerder berucht) vanwege de vele kleine woordjes die in de taal gebruikt kunnen worden en die niet altijd een duidelijke betekenis hebben: *Kun je me even helpen? Zeg het maar. Dat kun je ook niet weten. Kom nou hier. Ik heb je nog gewaarschuwd*. Deze woordjes zijn moeilijk te vertalen in andere talen.

En ander woordje waar tweedetaalleerders moeite mee hebben, is het woordje *er*. Dit kleine woordje kan op verschillende manieren gebruikt worden. Hier beperken we ons tot één type *er*, namelijk het *er* dat met een hoeveelheid gebruikt wordt en dat daarom wel het kwantitatieve *er* wordt genoemd. Wat maakt het gebruik van dit woordje zo lastig?

Terwijl moedertaalsprekers van het Nederlands altijd zullen zeggen: *Ik heb er twee gekocht*, en nooit: *Ik heb twee gekocht*, is dat voor tweedetaalleerders van het Nederlands niet zo evident. In talen als het Engels of Duits bestaat geen woordje zoals *er*, en wordt evenvoudigweg *I have bought two* en *Ich habe zwei gekauft* gezegd. Waarom zou je moeilijk doen als het ook makkelijk kan? Het kan dus gebeuren dat je een tweedetaalleerder zich perfect hoort uitdrukken in het Nederlands, maar dat deze persoon ‘door de mand valt’ en herkend wordt als een niet-moedertaalspreker van het Nederlands door het weglaten van het kleine woordje *er* in dit soort contexten.

Er zijn ook talen die wel een soortgelijk woordje als *er* hebben. Dat zijn bepaalde Romaanse talen, zoals het Frans, het Italiaans en het Catalaans. Franstaligen zeggen *Il en a trois*, waar moedertaalsprekers van het Nederlands *Hij heeft er drie* zeggen. Je verwacht dus dat Franstaligen minder moeite hebben met *er* dan Engelstaligen. Toch is dat maar gedeeltelijk zo. Er zijn namelijk ook contexten waarin het Nederlands en het Frans kunnen verschillen in het gebruik van *er* en *en*. In een onderzoek van taalkundige Sanne Berends vonden Franse taalleerders van het Nederlands *Ik heb er vijf rode geplukt*, waarin het telwoord gevolgd wordt door een bijvoeglijk naamwoord, een heel acceptabele zin. De Franstaligen baseerden zich bij hun beoordeling van de Nederlandse zin op hun moedertaal, waarin *J'en ai cueilli cinq rouges* de gebruikelijke manier van zeggen is. Zij accepteerden *er* daarom meer dan de Nederlandse moedertaalsprekers in deze context.

Invloed van de ene op de andere taal is ook aangetoond voor tweetalige Catalaans-Spaanse sprekers. Terwijl het Catalaans wel een equivalent van *er* heeft, net als het Frans en het Italiaans, heeft het Spaans dat niet, net als het Engels en het Duits. In een onderzoek van de taalkundige Adriana Soto-Corominas is aangetoond dat tweetalige kinderen het Catalaanse woordje *en*, het equivalent van het Nederlandse *er*, in het Catalaans wel weglieten, onder invloed van het Spaans, maar dat in het Spaans het woordje *en* soms juist werd toegevoegd, onder invloed van het Catalaans! Om wat dichterbij huis te blijven, invloed van de ‘andere taal’ zouden we ook kunnen verwachten bij tweetalige Nederlands-Friese sprekers. Het Fries heeft oorspronkelijk geen kwantitatief *er*. Het kan dus gebeuren dat een tweetalige spreker *er* in het Nederlands weglaat, maar het toevoegt bij het spreken in het Fries. Of dit ook werkelijk gebeurt, laat ik over aan de Friestalige lezers van dit taalmysterie.

En hoe zit het met moedertaalsprekers van het Nederlands? Laten we beginnen bij het begin, de verwerving van *er* door kinderen. Algemeen bekend is dat kinderen relatief gemakkelijk een taal leren. Is het leren van *er* dus ook een eitje voor kinderen? In haar proefschrift beweert Sanne Berends dat het tegendeel waar is: Het kwantitatieve *er* is juist betrekkelijk moeilijk te leren voor Nederlandstalige kinderen! Niet alleen beginnen Nederlandstalige kinderen later met het gebruik van het kwantitatieve *er* dan met andere soorten *er* (zoals de combinatie met een voorzetsel als in *Ik droom erover*), maar ook zijn zij langzamer

dan Franstalige kinderen, die het woordje *en* al heel snel gaan gebruiken. De onderzoekster wijt het verschil aan de relatief gecompliceerde plaatsing van het kwantitatieve *er* in de zin. Alle begin is moeilijk, maar uiteindelijk komt het allemaal wel goed en hebben moedertaalsprekers van het Nederlands geen moeite meer met *er*. Of toch wel?

In een van haar experimenten liet de onderzoekster verschillende soorten zinnen met het kwantitatieve *er* beoordelen door volwassen moedertaalsprekers van het Nederlands. Hierboven is al gezegd dat de Fransen het gebruik van *er* met een telwoord en een bijvoeglijk naamwoord meer accepteerden dan de Nederlandse deelnemers aan het onderzoek. Maar ook de Nederlandse deelnemers accepteerden de combinatie meer dan verwacht. Dat geldt ook voor zinnen met de hoeveelheidsaanduiding *sommige*. Tegen de verwachting van de onderzoekster in keurden relatief veel Nederlandstalige deelnemers het gebruik van *er* met *sommige*, zoals in *Vandaag heb jij er sommige geplukt*, goed. Deze gevallen laten zien dat moedertaalsprekers in hun oordeel over zinnen kunnen verschillen.

In dit onderzoek spraken de moedertaalsprekers van het Nederlands allemaal de variant die in Nederland gesproken wordt. Maar ook sprekers van verschillende varianten van het Nederlands kunnen in hun oordelen en gebruik verschillen. Volgens de Algemene Nederlandse Spraakkunst, kan in regionaal gebruik van het Nederlands in België *er* wel met een bijvoeglijk naamwoord gecombineerd worden (*Ik heb er nog vijftig witte en vijftig rode*), terwijl dat in de variant die gesproken wordt in Nederland niet zo zou zijn. Ook zou *Ja, ik heb er nog*, zonder hoeveelheidsaanduiding, veel meer gebruikt worden in België dan in Nederland.

In één van mijn onderzoeken heb ik bekeken of moedertaalsprekers van het Nederlands in Nederland en België het gebruik van *er* in verschillende contexten goedkeuren. De resultaten lieten enkele verschillen zien voor de twee varianten van het Nederlands. Zo werd het gebruik van *er* in *De reis door Italië heeft 2000 euro gekost en de reis door Griekenland heeft er 1000 gekost* veel vaker goedgekeurd door de Belgische dan de Nederlandse deelnemers aan het onderzoek. Dit geldt ook voor een zin als *Marie is 25 jaar en Jan is er 27*.

Concluderend, op de vraag ‘Wat maakt het gebruik van *er* zo lastig?’ is geen eenduidig antwoord te geven. We hebben gezien dat verschillende factoren een rol kunnen spelen. Het woordje *er*: klein, maar niet fijn? Fijn misschien niet, maar wel interessant!

Referenties

- Berends, S. 2019. Acquiring Dutch quantitative ER. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: LOT Publications 547.
- Coppen, P., Haeseryn, W. & De Vriend, F. 2012. Electronische ANS (Algemene Nederlandse Spraakkunst).
- Sleeman, P. 2022. Partitive pronouns in intransitive contexts in Italian and Dutch. *Linguistic Variation* (online-first articles), 1-27. <https://benjamins.com/catalog/lv.21018.sle>
- Soto-Corominas, A. 2019. Acquisition of quantified partitivity in Catalan-Spanish bilingualism. Influence from child-level and language-level factors. *Linguistic Approaches to Bilingualism*. (online-first articles) <https://doi.org/10.1075/lab.19016.sot>